



Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет

**ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ
ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ:
НАЦІОНАЛЬНИЙ, ЄВРОПЕЙСЬКИЙ,
ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИЙ ВИМІРИ**

Матеріали

науково-практичного круглого столу

(м. Суми, 26 січня 2024 року)

Суми
Сумський державний університет
2024

СКЛАД ОРГАНІЗАЦІЙНОГО КОМІТЕТУ:

Крупчан О. Д., доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України, директор Інституту приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України;

Попович Т. Г., кандидат юридичних наук, старший дослідник, учений секретар НДІ приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України;

Руденко Л. Д., кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри адміністративного, господарського права та фінансово-економічної безпеки СумДУ;

Плотнікова М. В., кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародного, європейського права та порівняльного правознавства СумДУ;

Швагер О. А., кандидат юридичних наук, асистент кафедри міжнародного, європейського права та порівняльного правознавства СумДУ

*Рекомендовано до видання
рішенням вченої ради
Навчально-наукового інституту права СумДУ
(протокол № 5 від 23.01.2024 року)*

Правове регулювання фінансових послуг: національний, європейський, глобалізаційний виміри : матеріали науково-практичного круглого столу (м. Суми, 26 січня 2024 р.). – Суми : Сумський державний університет, 2024. – 105 с.

До збірника ввійшли тези доповідей та повідомлення викладачів, студентів, учених та аспірантів ЗВО і наукових установ, які брали участь у науково-практичному круглому столі «Правове регулювання фінансових послуг: національний, європейський, глобалізаційний виміри», присвяченому актуальним питанням правового регулювання ринків фінансових послуг в Україні та Європейському Союзі.

ЗМІСТ

	С.
ВСТУПНЕ СЛОВО.....	6
<i>Bazylieva V.</i> FOREIGN EXPERIENCE IN PROTECTING THE CONSUMERS' RIGHTS OF FINANCIAL SERVICES.....	8
<i>Bila A. V.</i> SOME IMPLEMENTATION ASPECTS OF INTERNATIONAL STANDARDS REGULATING THE FINANCIAL SERVICES MARKET IN UKRAINE.....	13
<i>Shcherban Elena</i> SOME IMPLEMENTATION ASPECTS OF INTERNATIONAL STANDARDS REGULATING THE FINANCIAL SERVICES MARKET IN UKRAINE.....	13
<i>Гуцалюк О. М., Бондар Ю. А.</i> РОЗВИТОК РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ.....	16
<i>Даценко О. І.</i> РОЛЬ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ У ЗАХИСТІ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ.....	20
<i>Дерев'янко Б. В.</i> ПРО ПОСИЛЕННЯ КОНТРОЛЮ ДОТРИМАННЯ ПІДСТАВ НАДАННЯ ОКРЕМИХ ФІНАНСОВИХ ВИПЛАТ.....	23
<i>Дмитренко Е. С.</i> АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ АДАПТАЦІЇ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ФІНАНСОВУ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ НАДАВАЧІВ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ У ЗВ'ЯЗКУ ІЗ НАБУТТЯМ УКРАЇНОЮ СТАТУСУ КАНДИДАТА НА ЧЛЕНСТВО У ЄС.....	27
<i>Ільченко М. Г.</i> АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ФІНАНСОВО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ КРИПТОВАЛЮТИ У ЗВ'ЯЗКУ ІЗ НАБУТТЯМ УКРАЇНОЮ СТАТУСУ КАНДИДАТА НА ЧЛЕНСТВО У ЄС.....	31

<i>Клименко К. В., Ухналь Н. М.</i> ІНСТИТУТ ЗАХИСТУ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ.....	36
<i>Корнева Т. В., Сірочук І. В.</i> ФОРМУВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ СТРАТЕГІЇ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	40
<i>Кузмін А. Р.</i> ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ СПІВПРАЦІ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ З ЄВРОПЕЙСЬКИМ БАНКОМ РЕКОНСТРУКЦІЇ ТА РОЗВИТКУ.....	45
<i>Маланчук Т. В.</i> НОВІ ПРАВИЛА ЄС ЩОДО ЗАХИСТУ ПРАВ ПОЗИЧАЛЬНИКІВ СПОЖИВЧИХ КРЕДИТІВ.....	48
<i>Плотнікова М. В.</i> ВИМОГИ ДО РЕКЛАМИ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ ЯК СКЛАДОВА ЗАХИСТУ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ У ЄС.....	51
<i>Пожидаєва М. А.</i> ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ АКТИВ ПРАВА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ У СФЕРІ ПЛАТІЖНИХ ПОСЛУГ У ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ: ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ.....	55
<i>Руденко Л. Д.</i> ДО ПИТАННЯ ПРО ЗАКОННІСТЬ КОМІСІЇ ЗА ОБСЛУГОВУВАННЯ КРЕДИТУ ЯК УМОВИ ДОГОВОРУ СПОЖИВЧОГО КРЕДИТУВАННЯ.....	61
<i>Рудой В. М.</i> ПОСИЛЕННЯ НАГЛЯДУ ЗА НЕБАНКІВСЬКИМИ ФІНАНСОВИМИ УСТАНОВАМИ В УКРАЇНІ.....	64
<i>Рудой В., Лисенко І.</i> НОВАЦІЇ КОНТРОЛЮ ЗА ЗАХИСТОМ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ.....	68

<i>Світличний Д. С.</i> ПРО РОЗВИТОК ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ У СФЕРІ ТРАНСПОРТУ.....	71
<i>Устинова І. П.</i> СВДС ЯК ВИД ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ.....	76
<i>Ушинкіна О. А.</i> ДЕРЖАВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОБІГУ ВІРТУАЛЬНИХ АКТИВІВ В УКРАЇНІ: АДАПТАЦІЯ ДО ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ.....	80
<i>Цветков А. М.</i> ПОНЯТТЯ ТА СУТНІСТЬ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ.....	84
<i>Цукан С. В.</i> ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ ЄВРОПЕЙСЬКОГО РЕГЛАМЕНТУ РЕГУЛЮВАННЯ РИНКІВ КРИПТОАКТИВІВ (MICA).....	89
<i>Швагер О. А.</i> ПОРЯДОК ІНФОРМУВАННЯ УЧАСНИКІВ ПЕНСІЙНИХ СХЕМ УСТАНОВАМИ ПРОФЕСІЙНОГО ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ У ВІДПОВІДНОСТІ ДО ВИМОГ ЗАКОНОДАВСТВА ЄС.....	92
<i>Курса С.</i> ПРАКТИКА СУДУ ЄС У СФЕРІ РЕГУЛЮВАННЯ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ ТА ЇЇ ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ ЗАХИСТУ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ.....	96
<i>Кучер О.</i> ФОРМУВАННЯ ВИМОГ ДО ДІЯЛЬНОСТІ СТРАХОВИКІВ ТА ЇЇХ ВПЛИВ НА СИСТЕМУ ЗАХИСТУ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ: ДОСВІД ЄС.....	101

ДО ПИТАННЯ ПРО ЗАКОННІСТЬ КОМІСІЇ ЗА ОБСЛУГОВУВАННЯ КРЕДИТУ ЯК УМОВИ ДОГОВОРУ СПОЖИВЧОГО КРЕДИТУВАННЯ

Руденко Л. Д.

*канд. юрид. наук, доцент, доцент кафедри адміністративного, господарського права та фінансово-економічної безпеки
ННІ права СумДУ*

Законом України «Про споживче кредитування» передбачено право банку встановлювати у договорі споживчого кредитування комісію за обслуговування кредиту (ст.ст. 1, 8 Закону) на відміну від редакції Закону України «Про захист прав споживачів» від 1 грудня 2005 року, який містив заборону встановлювати у договорі про надання споживчого кредиту будь-які збори, відсотки, комісії, платежі тощо.

Зміни у законодавстві призвели до перегляду судової практики щодо кваліфікації законності встановлення комісії за обслуговування кредиту як умови договору споживчого кредитування. До вступу у законну силу Закону України «Про споживче кредитування» судова практика виходила з того, що боржник як більш слабка сторона у кредитних відносинах потребує захисту, а тому умова договору споживчого кредитування про встановлення комісії за обслуговування кредиту є нікчемною (зокрема, рішення апеляційного суду Закарпатської області від 29 жовтня 2014 року у справі № 308/17721/13-ц [1]). Встановлені Цивільним процесуальним кодексом України в редакції від 3 жовтня 2017 року процесуальні фільтри обумовили віднесення спорів за споживчими кредитами до малозначних, внаслідок чого такі спори розглядаються у спрощеному позовному провадженні. Певний період часу суди першої та апеляційної інстанції виносили протилежні судові рішення щодо можливості встановлення в кредитному договорі комісії за обслуговування кредитного договору, кваліфікації такої умови як недійсної або нікчемної. Це було обумовлено як проблемними питаннями застосування положень Закону України «Про споживче кредитування», «Про захист прав споживачів» у часі, так і відсутністю однозначної відповіді судів щодо розміру комісії за обслуговування кредиту та підстав її стягнення згідно з вимогами Закону

України «Про споживче кредитування», кваліфікації такої умови договору як або дійсної, або нікчемної, або оспорюваної.

Постанова Великої Палати Верховного Суду від 13 липня 2022 року у справі № 496/3134/19 сформувала нову правову позицію. Велика Палата Верховного Суду відступила від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, сформованих у постанові Великої Палати Верховного Суду від 31 жовтня 2018 року у справі N 161/12771/15-ц та постанові Великої Палати Верховного Суду від 23 листопада 2021 року у справі N 359/3373/16-ц [2]. Відповідно до нової правової позиції оплатність інформації про стан кредитної заборгованості, яку споживач вимагає один раз на місяць, є нікчемною відповідно до ч.ч. 1, 2 ст. 11, ч. 5 ст. 12 Закону України «Про споживче кредитування» [2]. Таким чином, зазначеною постановою Великої Палати Верховного Суду конкретизовано межі застосування комісії за обслуговування кредиту. У випадку, коли кредитодавець включає у договір споживчого кредиту умову про стягнення комісії за надання інформації щодо кредиту, безоплатність надання якої передбачена ст. 11 Закону України «Про споживче кредитування», така умова договору споживчого кредитування є нікчемною. Тобто законність включення комісії за обслуговування кредиту до кредитного договору залежить від відповідності такої умови договору положенням Закону України «Про споживче кредитування» про оплатність та безоплатність надання інформації про кредит, періодичність надання такої інформації. Зокрема, ч.ч. 1, 2 ст. 11 Закону України «Про споживче кредитування» передбачено право споживача один раз на місяць безоплатно отримувати інформацію про поточний розмір заборгованості, розмір суми кредиту, повернутої кредитодавцю. Кредитодавець повинен безоплатно надати виписку з рахунку/рахунків (за їх наявності) щодо погашення заборгованості, зокрема інформацію про платежі за цим договором, які сплачені, які належить сплатити, дати сплати або періоди у часі та умови сплати таких сум (за можливості зазначення таких умов у виписці), а також іншу інформацію, надання якої передбачено Законом України «Про споживче кредитування», іншими актами законодавства, а також договором про споживчий кредит [3].

Системний аналіз змісту договорів споживчого кредитування вказує на те, що фінансові установи або застосовують складні договірні конструкції при включенні у загальну вартість кредиту комісії за обслуговування кредиту, або зі змісту кредитного дого-

вору неможливо визначити, за які саме послуги банку стягується комісія. У кредитних договорах не виписуються підстави нарахування та розмір такої комісії, які саме послуги за обслуговування кредиту повинні бути оплачені споживачем. У багатьох випадках комісія за обслуговування кредиту стягується за надання інформації, яка повинна надаватися безоплатно відповідно до Закону України «Про споживче кредитування». Внаслідок цього загальна сума кредиту на момент укладення договору може бути занижена, сума комісії фактично прихована. Оскільки договір споживчого кредитування є договором приєднання, споживач потребує додаткового захисту у порівнянні з фінансовою установою, сформована судова практика не гарантує захист прав споживачів фінансових послуг від нечесної підприємницької практики, введення в оману щодо реальної вартості кредиту.

Проведений аналіз вказує на доцільність приведення у відповідність положень Закону України «Про споживче кредитування» в частині комісії кредитодавця за споживчим кредитом (пов'язаної з наданням, обслуговуванням і поверненням кредиту, у тому числі комісії за обслуговування кредитної заборгованості, розрахунково-касове обслуговування, юридичне оформлення як частини загальних витрат) з реальної договірною практикою фінансових установ, які зловживають свободою укладення договору, дискримінаційним положенням споживача фінансових послуг. Сформована Великою Палатою Верховного Суду правова позиція дозволяє застосовувати більш ефективний спосіб захисту порушеного права позичальника (не доводити недійсність умови договору про оплату комісії за обслуговування кредиту, а застосовувати наслідки нікчемності такої умови), проте призводить до більшої завантаженості судової системи на рівні першої та апеляційної інстанцій, порушення принципу процесуальної економії. Споживач звільнений від сплати судового збору у спорах щодо захисту прав споживачів. Таким чином, витрати за судовий розгляд спору у повному обсязі повинні бути покриті бюджетними коштами. Незважаючи на визначений Великою Палатою Верховного Суду належний та ефективний спосіб захисту, суди першої та апеляційної інстанцій все одно повинні надати тлумачення такій умові договору споживчого кредитування, визначити, чи вступає вона у протиріччя з положеннями Закону України «Про споживче кредитування». Виходячи з принципу правової визначеності, більш ефективним є внесення змін до Закону України «Про споживче

кредитування» в частині конкретизації граничного розміру та підстав стягнення комісії за обслуговування кредиту з боржника.

Література:

1. Рішення апеляційного суду Закарпатської області від 29 жовтня 2014 року у справі № 308/17721/13-ц.

URL: <https://ips.ligazakon.net/document/SO11178?an=30>

2. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 13 липня 2022 року у справі № 496/3134/19.

URL: <https://ips.ligazakon.net/document/C022786?an=334>

3. Про споживче кредитування: Закон України від 15 листопада 2016 року № 1734-VIII.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1734-19#n83>.